

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ЛІНЕВИЧ Катерина Юліанівна

УДК 658:338.24

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**«Оптимізація складу і структури дебіторської та
кредиторської заборгованостей підприємства»**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Катерина Юліанівна ЛІНЕВИЧ

Керівник роботи
АБРАМОВА Ірина В'ячеславівна
к.е.н., доцент

Житомир – 2022

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
ЛІНЕВИЧ Катерини Юліанівни

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № __ від «__» _____2022 р.

Завідувач кафедри _____

к.е.н., професор _____ Дмитро ДЕМА

«__» _____ 2022 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _ ЛІНЕВИЧ Катерина Юліанівна захистив (ла)
кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ 2022 р.

АНОТАЦІЯ

Ліневич К.Ю. «Оптимізація складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства». – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Поліський національний університет, 2022.

В кваліфікаційній роботі здійснено обґрунтування теоретичних аспектів оптимізації складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства. Проведено аналіз складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованостей на прикладі комунального підприємства «Житомирське трамвайно-тролейбусне управління». Здійснено дослідження закордонного досвіду з оптимізації дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, аналіз, комплексна оцінка, підприємництво, бізнес, фінанси.

ABSTRACT

Linevych K.Y. "Optimization of the composition and structure of accounts receivables and accounts payables of the enterprise." - Manuscript.

Qualification work for a bachelor's degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". - Polissya National University, 2022.

In the qualification work the substantiation of theoretical aspects of optimization of composition and structure of accounts receivables and accounts payable of the enterprise is carried out. An analysis of the composition and structure of accounts receivables and accounts payables on the example of the utility company "Zhytomyr Tram and Trolleybus Management". A study of foreign experience in optimizing receivables and payables of the enterprise.

Keywords: accounts receivables, accounts payable, analysis, comprehensive assessment, entrepreneurship, business, finance.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи оптимізації складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства	7
РОЗДІЛ 2. Аналіз складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства	11
РОЗДІЛ 3. Оптимізація складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства у світовій практиці	20
ВИСНОВКИ	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	26
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У процесі здійснення господарської діяльності підприємства виконують різного роду операції, а саме купівлю-продаж товарів, робіт та послуг, сплату податків, залучення коштів для ефективного функціонування або ж для розширення підприємства, надання коштів дебіторам та інше. Тому, як наслідок, підприємство має у структурі свого балансу дебіторську та кредиторську заборгованість. Дані статті балансу відіграють не аби яку роль у визначенні фінансового стану суб'єкта господарювання. Необхідність оптимізації складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства вказує актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

Мета та завдання дослідження. Мета роботи полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні, ідентифікації та оцінці складу і структури дебіторської й кредиторської заборгованостей підприємства.

Визначена мета обумовила необхідність вирішення таких завдань:

- теоретично обґрунтувати економічний зміст дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства;
- провести аналіз складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованостей на прикладі комунального підприємства «Житомирське трамвайно-тролейбусне управління»;
- з використанням закордонного досвіду запропонувати шляхи оптимізації дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес формування та використання дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та прикладних аспектів ідентифікації та аналізу складу і структури дебіторської й кредиторської заборгованостей підприємства.

Методи дослідження. У процесі досліджень застосовувались загальнонаукові методи пізнання економічних процесів, зокрема: аналізу,

синтезу, синергетичний підхід. Окрім цього були використані спеціальні методи економічних досліджень, зокрема:

- метод спостереження;
- метод групування;
- метод абсолютних та відносних величин;
- метод порівняння
- аналітичний метод;
- метод моделювання.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. В процесі дослідження:

- узагальнено теоретичні підходи до аналізу складу і структури дебіторської й кредиторської заборгованостей підприємства;

- з використанням закордонного досвіду запропоновано шляхи оптимізації дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення та пропозиції за результатами дослідження можуть бути використані аналізу складу і структури дебіторської й кредиторської заборгованостей підприємства

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи були викладені в доповідях автора на тему:

- «Сутність, значення та класифікація дебіторської та кредиторської заборгованостей», оприлюднено на конференції «Студентські наукові читання: 2021»;

- «Оптимізація складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства у світовій практиці», оприлюднено на конференції «Фінансове забезпечення економіки».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Основний текст роботи викладено на 25 сторінках комп'ютерного тексту. Ілюстративний матеріал представлено у вигляді 7 таблиць та 5 рисунків. Структурно робота включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (45 найменувань).

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ СКЛАДУ І СТРУКТУРИ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВА

У ході свого функціонування між підприємствами, організаціями та установами виникають так звані грошові відносини, в яких у підприємство може виступати як дебітором, так і кредитором. Наявність заборгованості, є цілком нормальним явищем. Рівень заборгованості вважається оптимальним, коли дебіторська заборгованість приблизно дорівнює кредиторській. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [24].

З наведеного визначення можемо сказати, що дебіторська заборгованість – це сума заборгованості на користь підприємства, що надається покупцям на певний термін у вигляді комерційного чи споживчого кредиту, або ж сама авансу, що надає підприємству право вимагати у покупця оплати суми боргу. В свою чергу Лист «Про перевірки обліку дебіторської та кредиторської заборгованості» трактує сутність кредиторської заборгованості так. «Кредиторська заборгованість підприємства – це сума його боргу іншим особам, які стосовно цього підприємства називаються кредиторами» [19]. Отже, кредиторська заборгованість – це зобов'язання, що виникли перед третіми особами, у вигляді залученого капіталу. Часто кредиторська заборгованість виникає коли підприємство прагне розширення, розвитку та максимізації прибутку.

Головна відмінність дебіторської заборгованості від кредиторської полягає в тому, що дебіторська заборгованість характеризується тимчасовим вилученням з обігу грошових коштів підприємства та зменшенням рівня їх ліквідності, з високоліквідних активів до швидколіквідних, а кредиторська характеризується тимчасовим залученням коштів до капіталу підприємства.

Значення дебіторської та кредиторської заборгованості, тобто вилученого та залученого капіталу, полягає у їх співвідношенні у фінансовому аналізі. Згідно Н(с)БО 10 класифікація дебіторської заборгованості відбувається за допомогою групування заборгованості за строком її непогашення (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Класифікація дебіторської заборгованості

Джерело: побудована за [24]

В Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 11 наведена класифікація кредиторської заборгованості, що відповідає меті бухгалтерського обліку (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Класифікація кредиторської заборгованості

Джерело: побудована за [25]

Вище наведена класифікація дебіторської та кредиторської заборгованостей є загальною та може використовуватися для фінансових аналізів господарської діяльності та результатів діяльності підприємств будь-якої форми власності.

Ефективна господарська діяльність підприємств, його збагачення здійснюється за допомогою якісного процесу управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства.

За допомогою управління дебіторської заборгованості підприємства відбувається оптимізація складу та структури заборгованості, а також процес розширення обсягів реалізації товарів, робіт та послуг, що як наслідок сприяє збільшенню доходів підприємства (рис. 1.3)

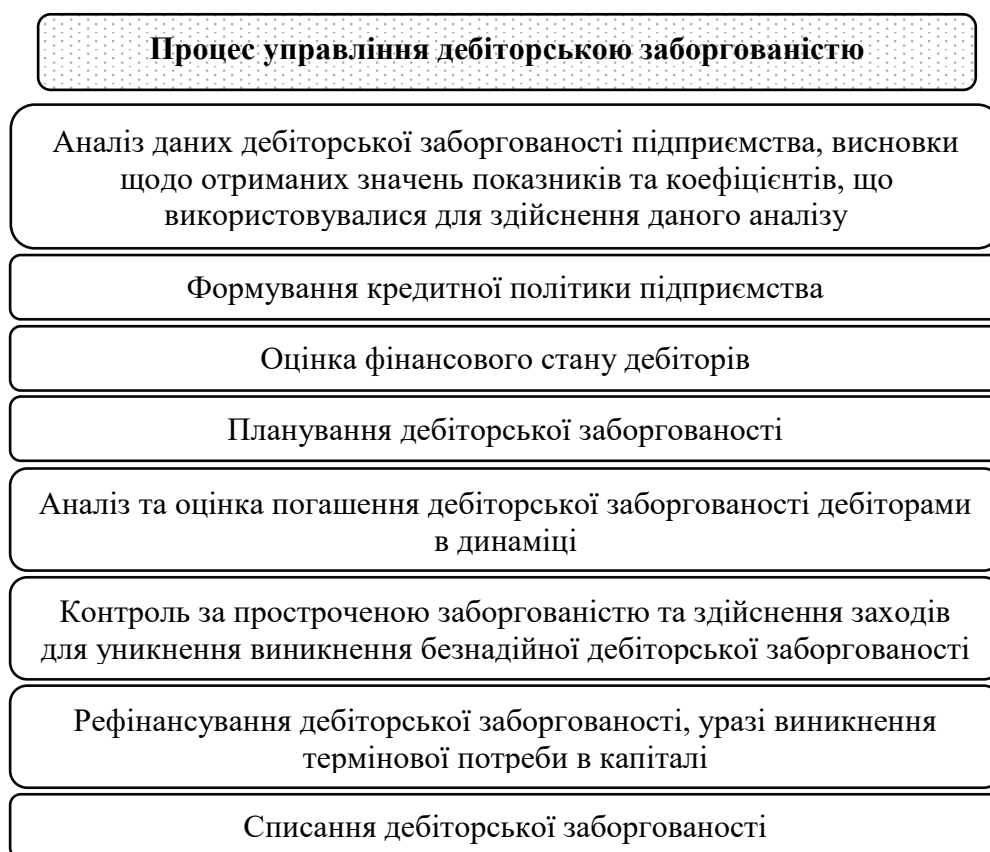

Рис. 1.3. Процес управління дебіторською заборгованістю

Джерело: власна розробка

Мета управління кредиторською заборгованістю підприємства полягає в оптимізації структури зовнішніх джерел, що забезпечують формування

оборотних активів з огляду на максимізації рентабельності підприємства, але враховуючи ризики що можуть впливати на його фінансовий стан (рис. 1.4).

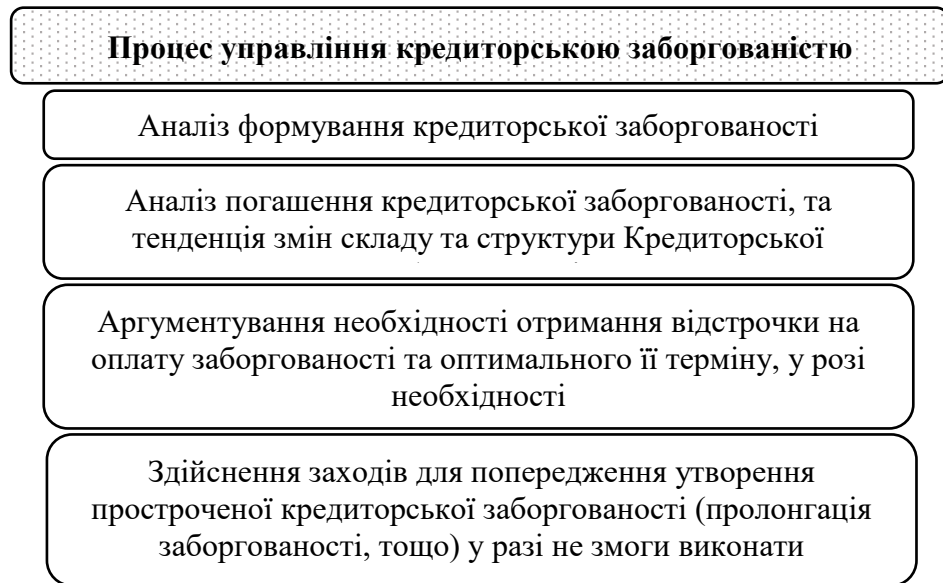

Рис. 1.4. Процес управління кредиторською заборгованістю

Джерело: власна розробка

Процес управління дебіторською та кредиторською заборгованостей підприємства є складний і вимагає багато матеріальних та нематеріальних затрат.

Отже, відповідно до вище викладеній інформації про теоретичні основи дебіторської та кредиторської заборгованостей ми розглянули, сутність та значення дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства, в чому полягає головна відмінність між двома видами зобов'язань підприємства, а також їх класифікацію згідно Н(с)БО 10 та Н(с)БО 11.

Також, мною було зазначено важливий елемент першого розділу дипломної роботи, а саме процес управління дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства. Цей елемент є важливий, тому що його впровадження впливає на ефективність господарської діяльності підприємства в цілому та сприяє її поліпшенню.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СКЛАДУ І СТРУКТУРИ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВА

Комунальне підприємство «Житомирське трамвайно-тролейбусне управління» є власністю територіальної громади в особі Житомирської міської ради і засноване на власності територіальної громади м. Житомира.

Метою діяльності даного підприємства згідно зі його статутом є: здійснення перевезень пасажирів міським електротранспортом, автобусами та електробусами, з застосуванням автоматизованої системи оплати проїзду, і забезпечення соціально-економічних потреб членів трудового колективу на основі отриманого прибутку.[37]

Основним напрямком діяльності підприємства є:

- здійснення перевезень пасажирів різними видами транспортів;
- обслуговування та ремонт рухомого складу, а саме контактної мережі, трамвайних колії, машин та механізмів та інше;
- здійснення внутрішніх та міжнародних перевезень та надання послуг фізичним та юридичним особам;
- проведення робіт з будівництва та реконструкцій трамвайних колій, контактної мережі та тягових підстанцій;
- здійснення матеріально-технічного забезпечення підприємства;
- та багато іншого що зазначено в статуті підприємства.

Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства здійснює оцінку можливих доходів чи витрат, що можуть бути у вигляді штрафів, пені та інше.

Проведемо аналіз складу та структури дебіторської та кредиторської заборгованостей та зміну їх величин в динаміці за останні три роки, на прикладі комунального підприємства «Житомирське трамвайно-тролейбусне управління» (табл. 2.1.).

Аналіз проводиться на основі даних внутрішньої фінансової звітності підприємства та використовується для забезпечення ефективного управління дебіторської та кредиторської заборгованостей (Додаток А – В).

Таблиця 2.1

**Аналіз динаміки дебіторської заборгованості КП «ЖТТУ»
за 2019 – 2021 роки**

Показники	Роки			Абсолютне відхилення, тис. грн	Темп зростання, %
	2019	2020	2021		
Довгострокова дебіторська заборгованість	—	—	—	—	—
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1 495,0	1 681,0	1 060,0	-435,0	-29,10
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				0,0	—
- за виданими авансами	2 553,0	3 613,0	4 080,0	1 527,0	59,81
- з бюджетом	289,0	289,0	289,0	0,0	0,00
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	—	—	—	—	—
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	—	—	—	—	—
Інша поточна дебіторська заборгованість	699,0	718	863	164,0	23,46
Разом	5 036,0	6 301,0	6 292,0	1 256,0	24,94

Джерело: власні розрахунки на основі фінансово звітності [29]

Аналізуючи динаміку змін дебіторської заборгованості КП «ЖТТУ» за 2019 – 2021 роки можемо побачити, що 2021 році дебіторська заборгованість у порівнянні з 2020 роком практичне не змінилось. Якщо ж аналізувати загальну величину дебіторської заборгованості за весь період, то їх загальна величина зросла на 1 256,0 тис. грн або на 24,94 %. та на кінець 2021 року склала 6 292,0 тис. грн. Таке зростання показника може свідчити як і про збільшення обсягу реалізації послуг підприємством, так і про неплатоспроможність покупців.

Найбільша динаміка зростання спостерігається у показника дебіторська заборгованість за виданими авансами 59,81 %. Його загальна величина у 2021 році склала 4 080,0 тис. грн, що на 1 527,0 тис. грн. більше ніж у 2019 році.

Найбільше зменшення у 2021 році зазнав показник дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги -29,10 % та склав 1 060,0 тис. грн, що у грошовому виразі на 435,0 тис. грн. менше ніж у 2019 році.

Після проведення аналізу динаміки дебіторської заборгованості КП «ЖТТУ» слід розглянути вагомість кожного показника у загальній сумі дебіторської заборгованості підприємства.

Таблиця 2.2.

**Аналіз складу і структура дебіторської заборгованості КП «ЖТТУ»
за 2019 – 2021 роки**

Показник	2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	—	—	—	—	—	—
Довгострокова дебіторська заборгованість	—	—	—	—	—	—
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1 495	29,69	1 681	26,68	1 060,0	16,85
Дебіторська заборгованість за розрахунками:						
- за виданими авансами	2 553	50,69	3 613	57,34	4 080,0	64,84
- з бюджетом	289	5,74	289	4,59	289,0	4,59
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	—	—	—	—	—	—
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	—	—	—	—	—	—
Інша поточна дебіторська заборгованість	699	13,88	718	11,40	863	13,72
Разом	5 036	100	6 301	100	6 292,0	100

Джерело: власні розрахунки на основі фінансово звітності [29]

Здійснивши аналіз складу та структури дебіторської заборгованості КП «ЖТТУ» протягом 2019 – 2021 років спостерігаємо, що у 2021 році його структура статей залишається незмінною, зазнала лише відсоткових змін .

Найбільшу питому вагу у структурі дебіторської заборгованості підприємства протягом усього періоду займає дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами. У 2021 році показник склав 4 080,0 тис. грн., а його питома вага 64,84 %.

Найменшу у всіх роках займає дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом 4,59 % або 289 тис. грн. у 2021 році, у 2019 відсоток складав 5,74 %, а у 2020 – 4,59%. Також спостерігаємо повну відсутність деяких показників дебіторської заборгованості протягом 2019 – 2021 років. Одним із етапів аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства є їх порівняння один до одного. Саме тому доцільно розглянути динаміку змін кредиторської заборгованості підприємства (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

**Аналіз динаміки кредиторської заборгованості КП «ЖТТУ»
за 2019 – 2021 роки**

Показники	Роки			Абсолютне відхилення тис. грн	Темп зростання, %
	2019	2020	2021		
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	—	—	—	—	—
Довгострокові кредити банків	—	205 939,0	260 795,0	260 795,0	—
Цільове фінансування	—	—	13 030,0	13 030,0	—
Короткострокові кредити в банків	—	—	—	—	—
Векселі видані	—	—	—	—	—
Поточна кредиторська заборгованість за:					
- довгостроковими зобов'язаннями	—	—	28 977,0	28 977,0	—
- товари, роботи, послуги	3 851,0	47 251,0	12 910,0	9 059,0	235,24
- розрахунками з бюджетом	697,0	1 460,0	1 699,0	1 002,0	143,76
- розрахунками зі страхування	428,0	1 348,0	971,0	543,0	126,87
- розрахунки з оплати праці	2 383,0	5 292,0	5 064,0	2 681,0	112,51
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	66,0	78,0	127,0	61,0	92,42
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	—	—	—	—	—
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	106,0	153,0	99,0	-7,0	-6,60
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	—	—	—	—	—
Поточні забезпечення	1 072,0	1 169,0	1 992,0	920,0	85,82
Доходи майбутніх періодів	3 925,0	3 199,0	2 632,0	-1 293,0	-32,94
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	—	—	—	—	—
Інші поточні зобов'язання	1 393,0	3 111,0	3 961,0	2 568,0	184,35
Разом	13 921,0	269 000,0	332 257,0	318 306,0	2 286,52

Джерело: власні розрахунки на основі фінансово звітності [29]

Аналіз динаміки кредиторської заборгованості КП «ЖТТУ» за 2019 – 2021 роки показав зростаючу динаміку величини кредиторської заборгованості. Загальна величина кредиторської заборгованості в 2021 році склала 332 257,0 тис. грн., що у порівнянні з 2019 роком на 318 306,0 тис. грн. або на 2 286,52 % більше. Таке зростання показника зумовлене виникненням у 2020 та збільшенням у 2021 році довгострокової кредиторської заборгованості підприємства, а саме взяттям ним кредиту у формі лізингу на оновлення рухомого складу. Також це зумовлено появою нової заборгованості, цільове фінансування 13 030,0 тис. грн.

Як бачимо протягом усього періоду лише у 2021 році у підприємства виникає поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, у сумі 28 977,0 тис. грн. Значна динаміка зростання спостерігається у поточній кредиторській заборгованості за товари, роботи, послуги, з 3 851,0 тис. грн до 12 910,0 тис. грн, тобто на 235,24 %.

Отже, загалом спостерігається значне зростання статей кредиторської заборгованості, окрім поточної кредиторської заборгованості із внутрішніх розрахунків 99,0 тис. грн тобто -6,60 %, та доходів майбутніх періодів 2 632,0 тис. грн., тобто -32,94 %. Аналіз складу і структури кредиторської заборгованості КП «ЖТТУ» за 2019 – 2021 роки наведено в таблиці 2.4. нижче. Здійснивши аналіз складу та структури кредиторської заборгованості підприємства ми бачимо, що структура її статей кожного року різна.

Відповідно у 2021 році найбільшу питому вагу посідають довгострокові кредити банків у сумі 260 795,0 тис. грн., їх питома вага склала 78,49 %. У 2020 році це також довгострокові кредити банків, що склали 76,56 % від загальної суми. У 2019 доходи майбутніх періодів 28,19 % та поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги 27,66 %.

Найменшу питому вагу у складі кредиторської заборгованості КП «ЖТТУ» протягом двох років займала поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами, 2019 рік – 0,47%, а у 2020 – 0,03. А у 2021 році акцент трішки змінився та найменшу питому вагу зайняла поточна кредиторська

заборгованість із внутрішніх розрахунків 0,03 % Також бачимо відсутність деяких показників у структурі кредиторської заборгованості.

Таблиця 2.4.

**Аналіз складу і структура кредиторської заборгованості
КП «ЖТТУ» за 2019 – 2021 роки**

Показники	2019 рік		2020 рік		2021 рік	
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	—	—	—	—	—	—
Довгострокові кредити банків	—	—	205 939	76,56	260 795,0	78,49
Цільове фінансування	—	—	—	—	13 030,0	3,92
Короткострокові кредити в банків	—	—	—	—	—	—
Векселі видані	—	—	—	—	—	—
Поточна кредиторська заборгованість за:						0,00
довгостроковими зобов'язаннями	—	—	—	—	28 977,0	8,72
товари, роботи, послуги	3 851	27,66	47 251	17,57	12 910,0	3,89
розрахунками з бюджетом	697	5,01	1 460	0,54	1 699,0	0,51
розрахунками зі страхування	428	3,07	1 348	0,50	971,0	0,29
розрахунки з оплати праці	2 383	17,12	5 292	1,97	5 064,0	1,52
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	66	0,47	78	0,03	127,0	0,04
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	—	—	—	—	—	—
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	106	0,76	153	0,06	99,0	0,03
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	—	—	—	—	—	—
Поточні забезпечення	1 072	7,70	1 169	0,43	1 992,0	0,60
Доходи майбутніх періодів	3 925	28,19	3 199	1,19	2 632,0	0,79
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	—	—	—	—	—	—
Інші поточні зобов'язання	1 393	10,01	3 111	1,16	3 961,0	1,19
Разом	13 921	100	269 000	100	332 257,0	100,00

Джерело: власні розрахунки на основі фінансово звітності [29]

Отже, провівши аналіз зміни величини в динаміці, а також складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованостей за останні три роки, на прикладі комунального підприємства «Житомирське трамвайно-тролейбусне управління» проведемо співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей.(табл. 2.5)

Таблиця 2.5.

**Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей
КП «ЖТТУ» за 2019 – 2021 роки**

Показник	Сума заборгованості		Нормативне значення	Співвідношення ДЗ до КЗ
	дебіторської	кредиторської		
2019	5 036,0	13 921,0	0,9 – 1	0,36
2020	6 301,0	269 000,0	0,9 – 1	0,02
2021	6 292,0	332 257,0	0,9 – 1	0,02

Джерело: власні розрахунки на основі фінансово звітності [29]

З проведених розрахунків бачимо, що коефіцієнт співвідношення дебіторської заборгованості до кредиторської не відповідає нормативному значенню протягом усього періоду. Його динаміка в цілому є не негативна, а зменшення показника у 2021 році у порівнянні з 2019 роком становить 0,16.

Дане значення показника свідчить про значне перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською та означає, що підприємству потрібно приймати відповідні заходи для збалансування даного показника. Щоб у разі виникнення термінового виконання своїх зобов'язань підприємство могло це здійснити за рахунок повернення коштів дебіторами.

Надалі доцільно провести оцінку ймовірності банкрутства КП «ЖТТУ» за допомогою таких моделей: Альтмана, Таффлера, Ліса та Спрінгейта. Дана оцінка проводиться з метою визначення фінансового стану підприємства, тобто чи є підприємство кредитоспроможним, чи здатне у повному обсязі та вчасно виконати свої зобов'язання. Результати проведеної оцінки ймовірності банкрутства КП «ЖТТУ» наведено нижче у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Оцінка ймовірності банкрутства КП «ЖТТУ»

Модель	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Альтмана	-1,35	-2,33	-2,33
	дуже висока ймовірність	дуже висока ймовірність	дуже висока ймовірність
Таффлера	-0,19	-0,26	-0,18
	висока ймовірність	висока ймовірність	висока ймовірність
Ліса	-0,087	-0,046	-0,035
	висока ймовірність	висока ймовірність	висока ймовірність
Спрінгейта	-0,494	-0,607	-0,483
	висока ймовірність	висока ймовірність	висока ймовірність

Джерело: власні розрахунки на основі фінансово звітності [29]

Розрахунки:

1. Модель Альтмана:

$$Z = 1,2 * X_1 + 1,4 * X_2 + 3,3 * X_3 + 0,6 * X_4 + 1,0 * X_5$$

Нормативне значення:

- $Z < 1,23$ дуже висока ймовірність банкрутства;
- $1,23 < Z < 2,9$ ймовірність банкрутства низька, але й не виключається;
- $2,9 < Z$ низька ймовірність банкрутства.

$$Z_{2019} = 1,2*0,13 + 1,4*(-1,67) + 3,3*(-1,16) + 0,6*7,91 + 1,0*(-0,09) = -1,35$$

$$Z_{2020} = 1,2*0,07 + 1,4*(-0,72) + 3,3*(-0,44) + 0,6*0,26 + 1,0*(-0,11) = -2,33$$

$$Z_{2021} = 1,2*0,06 + 1,4*(-0,69) + 3,3*(-0,45) + 0,6*0,19 + 1,0*(-0,07) = -2,33$$

2. Модель Таффлера:

$$Z = 0,53 * X_1 + 0,13 * X_2 + 0,18 * X_3 + 0,16 * X_4$$

Нормативне значення:

- $Z > 0,3$ прийнятний фінансовий стан;
- $Z < 0,2$ висока ймовірність банкрутства.

$$Z_{2019} = 0,53*(-0,83) + 0,13*1,17 + 0,18*0,11 + 0,16*0,49 = -0,19$$

$$Z_{2020} = 0,53*(-0,62) + 0,13*0,09 + 0,18*0,18 + 0,16*0,17 = -0,26$$

$$Z_{2021} = 0,53*(-0,45) + 0,13*0,08 + 0,18*0,15 + 0,16*0,21 = -0,18$$

3. Модель Ліса

$$Z = 0,063 * X_1 + 0,092 * X_2 + 0,057 * X_3 + 0,001 * X_4$$

Нормативне значення:

- $Z < 0,037$ висока ймовірність банкрутства;
- $Z = 0,037$ ймовірність банкрутства низька, але й не виключається;
- $Z > 0,037$ низька ймовірність банкрутства

$$Z_{2019} = 0,063*0,13 + 0,092*(-0,09) + 0,057*(-1,67) + 0,001*7,91 = -0,087$$

$$Z_{2020} = 0,063*0,07 + 0,092*(-0,11) + 0,057*(-0,72) + 0,001*0,26 = -0,046$$

$$Z_{2021} = 0,063*0,11 + 0,092*(-0,07) + 0,057*(-0,63) + 0,001*0,19 = -0,035$$

4. Модель Спрінгейта:

$$Z = 1,03 * A + 3,07 * B + 0,66 * C + 0,4 * D$$

Нормативне значення:

- $Z < 0,862$ висока ймовірність банкрутства;
- $Z = 0,862$ ймовірність банкрутства низька, але й не виключається;
- $Z > 0,862$ низька ймовірність банкрутства

$$Z_{2019} = 1,03 * 0,13 + 3,07 * (-0,09) + 0,66 * (-0,83) + 0,4 * 0,49 = -0,494$$

$$Z_{2020} = 1,03 * 0,07 + 3,07 * (-0,11) + 0,66 * (-0,62) + 0,4 * 0,17 = -0,607$$

$$Z_{2021} = 1,03 * 0,11 + 3,07 * (-0,07) + 0,66 * (-0,45) + 0,4 * -0,21 = -0,483$$

Провівши розрахунки оцінку ймовірності банкрутства комунального підприємства «Житомирське трамвайно-тролейбусне управління» за 2019 –2021 роки за допомогою різних моделей вчених зробимо відповідні висновки.

Фінансова діяльність незадовільна, підприємство є збитковим, фактично банкрут, воно не здатне самостійно вчасно та у повному обсязі виконувати свої зобов'язання та функціонує лише за рахунок дотацій з Житомирської міської ради.

Надання кредиту даному суб'єкту господарювання буде супроводжуватися з дуже великим ризиком для кредитора.

Ти мене менш підприємство отримує фінансовий лізинг від ПАТ АБ "Укргазбанк" у 2018 році на купівлю сорока нових автобусів та був погашений в кінці 2019 року за рахунок коштів Житомирської міської ради. А у 2020 році Європейський банк реконструкції та розвитку надає кредит КП «ЖТТУ», на купівлю нових тролейбусів, що дає можливість збільшити випуск рухомого складу на лінію та якість перевезення пасажирів. Як наслідок це може призвести до покращення фінансового становища підприємства.

Отже, з вище зазначимо можемо зробити висновок, що метою діяльності комунального підприємства «Житомирське трамвайно тролейбусне управління» є надання послуг з перевезень пасажирів різноманітними видами транспорту, а також було розглянуто широкий спектр робіт та послуг, що надає підприємство.

З гідно аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей, а також оцінки ймовірності банкрутства даного підприємства, його фінансовий стан є нестійким та функціонує завдяки дотацій та субвенцій з міського бюджету.

РОЗДІЛ 3.

ОПТИМІЗАЦІЯ СКЛАДУ І СТРУКТУРИ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВА У СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ

Ведення обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємств у закордонних країнах у порівнянні з вітчизняними має свої певні особливості та відмінності. Саме тому пропоную розглянути зарубіжний досвід управління дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства, та виділити аспекти які допоможуть удосконалити вітчизняний процес управління.

В залежності від особливостей економіки та рівня її розвитку в країні

В залежності від особливостей економіки та рівня її розвитку в країні міжнародна практика управління дебіторською та кредиторською заборгованістю суттєво диференційована.

Дебіторська та кредиторська заборгованість підприємств в міжнародному обліку поділяється на поточну та довгострокову. Але слід зазначити, що в деяких країнах довгострокову дебіторську заборгованість ще розділяють на середньострокову та довгострокову.

Відповідно до міжнародного стандарту бухгалтерського обліку № 1 у звіті про фінансовий стан дебіторська та кредиторська заборгованість поділяється на торговельну та іншу дебіторську чи кредиторську заборгованість.

Торговельна заборгованість це заборгованість, що безпосередньо пов'язана з основною діяльністю підприємства. А інша дебіторська та кредиторська заборгованість це заборгованість, що не пов'язана з операційною діяльністю підприємства.

Оцінка дебіторської заборгованості підприємства проводиться:

- на дату виникнення за сумою зменшення на величину знижки;
- на дату погашення за сумою з урахуванням знижки;
- на дату складання балансу за сумою , що скоригована на знижку.

У світовій практиці ведення звітності за дебіторською заборгованістю за відповідними рахунками та оцінюється і відображаються в обліку за своєю чистою вартістю реалізації.

Головна проблема визначення дебіторської заборгованості за відповідними рахунками обліку обумовлена застосуванням у зарубіжних країнах, такої собі системи знижок дебіторської заборгованості. Яка згрупована в дві групи: торговельні знижки та знижки за сплату у відповідний строк.

Торговельні знижки (trade discounts) стимулюють збільшення обсягів реалізації, це знижка з ціни.[9]

Наприклад: ціна товару складає 10 доларів США за одиницю. При купівлі оптом від 50 одиниць покупець отримає знижку у розмірі 10 %. Розмір знижки може коливатися залежно від обсягу закупівлі.

Грошові знижки (cash discounts) надаються з метою стимулювання дострокового платежу, це цінова поступка. [9]

Наприклад: відповідно до умов угоди термін оплати платежу – 15 днів, при оплаті платежу впродовж 5 днів покупець отримає знижку 5%, за інших умов покупець сплачує чисту суму реалізованої продукції протягом 15 днів.

В зарубіжному досвіді найпопулярнішим методом оптимізації складу та структури дебіторської заборгованості. є рефінансування частини боргу, що здійснюється за допомогою факторингових та форфейтингових операцій, а також дисконтування векселів.(табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Рефінансування дебіторської заборгованості

Факторинг	за договором факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги) одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату, а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника).[44]
Форфейтинг	це купівля боргу, вираженого у зворотному документі (переказний або простий вексель) у кредитора на безповоротній основі.[31]
Дисконтування векселів	дисконтування векселів полягає в тому, що банк, купуючи вексель, терміново сплачує його вартість пред'явникові за вирахуванням певного процента від суми номіналу векселя, що називається обліковим процентом.[12]

Джерело: власна розробка на основі джерел [44], [31], [12]

Отже, використання вітчизняними підприємства міжнародних методів з управління дебіторської заборгованості, у формі методу знижок дебіторам, та завдяки вищезгаданих методам рефінансування дозволить оптимізувати склад та структуру дебіторської заборгованості, терміново отримати оборотні кошти у разі необхідності, а також розширити клієнтську базу.

Як вже зазначено вище у світовій практиці розрізняють два види кредиторської заборгованості: короткострокова та довгострокова

Відповідно до принципів бухгалтерського обліку зарубіжних країн, короткострокові зобов'язання визначаються такими, що для погашення яких використовуються поточні активи підприємства, або ж прийняття інших поточних зобов'язань.

У міжнародній практиці короткотермінові зобов'язання поділяють на фактичні та умовні зобов'язання.

Фактичні зобов'язання – це зобов'язання, що характеризуються знанням фактичної суми поточної заборгованості та виникають на основі укладеного договору, контракту чи законодавства. А умовні зобов'язання – це зобов'язання, фактична сума яких невідома та визначається лише в день настання певної дати. Їх особливість полягає в обґрунтованості, тобто якщо умовні зобов'язання та їх сума обґрунтовані, то вони відображаються обліку, якщо ж ні зазначаються в пояснювальній записці до фінансового звіту

Щодо довгострокової заборгованості, то як і у вітчизняних підприємствах це заборгованість погашення якої перевищує один рік. До них відносять зобов'язання: з випущених облігацій, акцій, а також виданих векселів чи лізингу.

Для розвитку та розширення підприємств у міжнародній практиці надають перевагу саме облігаціям. У свою ж чергу довгострокові векселі використовуються для фінансування конкретних активів. А лізинг використовується для довгострокової оренди майна, з можливістю його подальшого викупу.

Для ефективного управління кредиторською заборгованістю у міжнародній практиці застосовують такі методи управління заборгованістю. (рис. 3.2.)

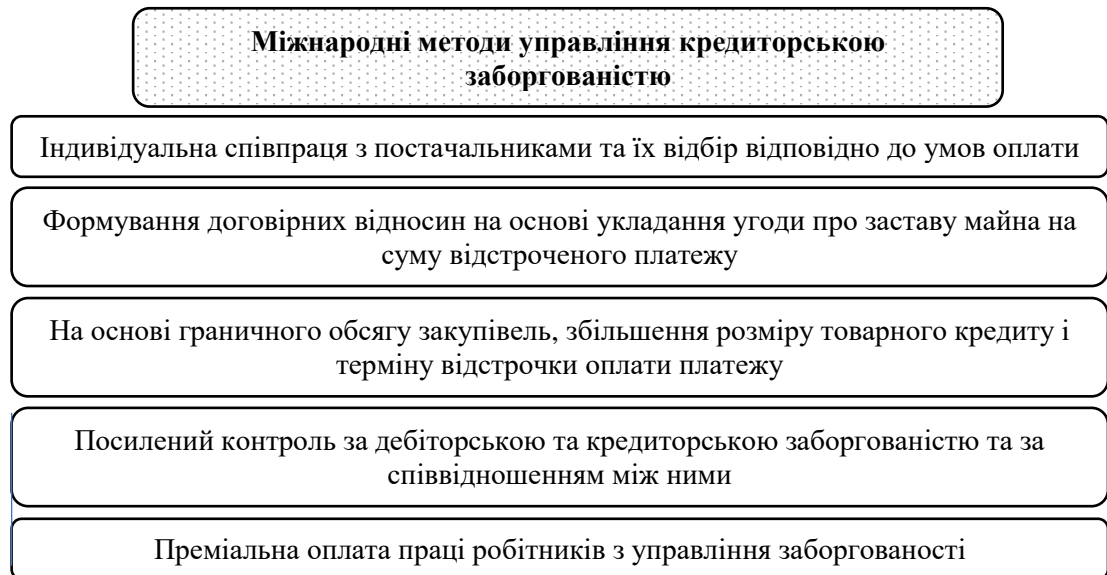

Рис. 3.2. Міжнародні методи управління кредиторською заборгованістю

Джерело: власна розробка

Отже, використання вітчизняними підприємства міжнародних методів з управління дебіторської заборгованості, у формі методу знижок дебіторам, та завдяки вищезгаданих методам рефінансування дозволить оптимізувати склад та структуру дебіторської заборгованості, терміново отримати оборотні кошти у разі необхідності, а також розширити клієнтську базу.

Отож, можна зазначити, що ведення обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства у закордонних країнах у порівнянні з вітчизняними має певні відмінності, а також що за допомогою вивчення різноманітного досвіду зарубіжних країн та застосування його на практиці можна значно покращити фінансову діяльність підприємства.

ВИСНОВКИ

1. Провівши широке дослідження на тематику оптимізація складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства можемо зробити відповідні висновки. Ефективність оптимізація складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства безпосередньо відображається у фінансовому стані підприємства.

2. Встановлено, що сутність існування дебіторської заборгованості на підприємстві полягає у наданні покупцям на певний термін відстрочки платежу або ж отримання від дебітора лише суми авансу, який буде надавати підприємству право на вимагання основної суми боргу від дебітора. У свою чергу сутність кредиторської заборгованості визначається у заборгованості підприємством коштів перед кредиторами, що могли залучатися ним для розширення, розвитку чи оздоровлення підприємства та інше.

3. Проаналізовано дебіторську та кредиторську заборгованість комунального підприємства «Житомирське трамвайно-тролейбусне управління», а саме: його коротка характеристика та перелік послуг які надає підприємство; було розглянуто балансову звітність та звіт про фінансові результати підприємства, на основі яких було розраховано динаміку величини дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства протягом 2019 – 2021 років, їх склад і структуру, а також проведено оцінку ймовірності банкрутства КП «ЖТТУ».

4. Провівши дослідження встановлено, що у структурі балансу підприємства відбувається значне перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською та означає, що підприємству потрібно приймати відповідні заходи для збалансування даного показника. А також, що в цілому підприємство збиткове, має високу ймовірність банкрутства та функціонує в основному за рахунок надходжень від Житомирської міської ради.

5. Запропоновано, з урахуванням закордонного досвіду ведення обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей, методи управління ними,

наслідки запровадження даних методів у вітчизняній практиці. Отож, підводячи висновок можемо сказати, що дебіторська та кредиторська заборгованість займає вагомим значення у структурі балансу підприємства та здійснює вагомий вплив на ефективність його господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніловської Г. Я., Висоцької І. Б. Фінанси підприємств : навч. посібник / за ред Львів: Львів ДУВС, 2018. 440 с. URL : <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2356/1/%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2.pdf>
2. Берест М. М.. Фінансовий аналіз : навч. посіб. : Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 164 с. URL : http://www.repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/18549/1/2017-%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82_%D0%9C_%D0%9C.PDF
3. Бондарчук Н.В., Тімашова А.М. Моднль аналізу дебіторської заборгованості: Основні показники. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 3. С. 170 – 177. URL : http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/3_71_2_2019_ukr/25.pdf
4. Гарастовська А. В., Слободян Н. Г. Оцінка ймовірності банкрутства вітчизняного підприємства. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2020. № 4. С. 128 – 133. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2020_4_24
5. Гнатенко Є. П., Лебедик А. М. Сучасні методики аналізу дебіторської заборгованості. *Молодий вчений*. 2016. № 11. С. 562 – 565. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_11_132
6. Гончарук О. О. Корпоративні облигації у механізмі фінансування діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2014. № 6. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3161>
7. Господарський кодекс України : станом від 27.05.2022 р. / Верховна Рада України. Офіц. вид. – К. Парлам. вид-во, 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

8. Грига В.В., Лаврович Д.С. Договір форфейтингу в Україні: переваги і недоліки. *Молодий вчений*. 2019. № 11 (75). С. 12 – 15. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/11/3.pdf>
9. Губачова О.М., Мельник С.І. Облік у зарубіжних країнах : підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2008. 432 с. URL: <https://ua1lib.org/book/2999702/2601c5>
10. Гуменюк М. М., Дарабан Н. Р. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 1135 – 1139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_275
11. Данилюк М. О., Фадєєва І. Г., Спасів Н. Я. та ін. Фінанси підприємств : навч. посіб. Ред. - 3-тє вид. - Тернопіль : Вектор, 2016. 186 с.
12. Демівський А. В. Вексельна справа : навч. посібник. - К. : Либідь. 2003. 336 с. URL : https://pidru4niki.com/10310208/ekonomika/diskontuvannya_vekseliv
13. Драбаніч А. В. Кредиторська заборгованість: поняття, сутність, відображення в обліку. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2017. Т. 22, Вип. 4. С. 127 – 131. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2017_22_4_29
14. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом М-ва фінансів України від 10.08.2021 р. № 291. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0893-99#n4>
15. Кириллов О. О. Методика бухгалтерського обліку і фінансової звітності зобов'язань підприємства. *Молодий вчений*. 2019. № 1(2). С. 465 – 468. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_1%282%29_51
16. Колошко Н. В., Слободян Н. Г. Оцінка ймовірності банкрутства як метод прогнозування фінансового стану підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2019. Вип. 33. С. 231 – 236. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2019_33_48

17. Кручак Л В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2016. Вип. 22. С. 161 – 165. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_22_37
18. Лазаренко В. В. Методика оцінки банкрутства в аналізі фінансової стійкості підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2018. С. 62 – 65. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/1_06_uk/13.pdf
19. Ліневич К.Ю. Сутність, значення та класифікація дебіторської та кредиторської заборгованостей. «Студентські наукові читання: 2021» - Матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету, 23 листопада 2021. Житомир: Поліський національний університет. 2021. С. 48-50.
20. Ліневич К.Ю. Оптимізація складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства у світовій практиці. Матеріали студентської науково-практичної конференції «Фінансове забезпечення економіки». Житомир: Поліський національний університет. 2022. С. 34-38.
21. Лист «Про перевірки обліку дебіторської та кредиторської заборгованості» : затв. наказом Державна фіскальна служба України. від 18.06.2018. № 18311/7/99-99-14-03-03-17. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1831872-18#Text>
22. Лучко М. Р., Бенько І. Д. Бухгалтерський облік в зарубіжних країнах : навч. посіб. «Економічна думка» ТНЕУ, 2016. 370 с. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/16824/1/%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%D1%80.%20%D0%BA%D1%80..pdf>
23. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Тернопіль, ТНЕУ, 2016. 304 с. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19240/1/Fin%20analiz%20Verstka.pdf>
24. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 від 01.01.2012 р. Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, 2012. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text

25. Мулик Т. О. В. Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості в системі управління підприємства. *Агросвіт*. 2022. № 9 – 10. С. 69 – 79. URL : http://www.agrosvit.info/pdf/9-10_2022/10.pdf
26. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" : затв. наказом Міністерства фінансів України. від 03.11.2020. р. № 237. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>
27. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання" : затв. наказом Міністерства фінансів України від 03.11.2020 р URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0085-00#Text>
28. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс" (Форма N 1) : затв. наказом Міністерства фінансів України. Від 19. 03.2013 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99#Text>
29. Непочатенко О. О., Мельничук .Фінанси підприємств : підручник. К: «Центр учбової літератури», 2013. 504 с.
30. Новицька Н. В. Теоретичні аспекти понять "дебіторська заборгованість" і "кредиторська заборгованість. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 2. С. 286 – 290. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_2_33
31. Офіційний сайт. КП «Житомирське трамвайно-тролейбусне управління». URL: <https://ttu.zt.ua/>
32. Петрашевська А.Д., Яцкевич І.В., Процей А.С. Порівняльна характеристика економічної сутності лізингу та оренди. *Гроші, фінанси і кредит. Причорноморські економічні студії*. 2019. В. 40. С. 207 – 210. URL : http://bses.in.ua/journals/2019/40_2019/39.pdf
33. Петрашко Л.П. Валютні операції: навч. посібник. – К.: КНЕУ. 2001. 204 с. URL : <https://buklib.net/books/21865/>
34. Петренко В. С., Карнаушенко А. С., Боровік Л. В.. Факоринг: сутність, види та його переваги в фінансовій діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/16.pdf

35. Податковий кодекс України : станом від 15.05.2021 р. / Верховна Рада України. Офіц. вид. – К. Парлам. вид-во, 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
36. Про бухгалтерській облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 01.07.2021 р. № 996-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
37. Самохвал Н. П. Особливості застосування підприємствами вексельної форми розрахунків. *Економічна наука*. 2012. № 22. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2011/19.pdf
38. Скрипник В. Вексель у системі об'єктів цивільних прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 48 – 47. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/3/9.pdf>
39. Статут. КП «Житомирське трамвайно-тролейбусне управління» URL: <https://ttu.zt.ua/dokumenty-kp-zhttu/>
40. Ступницька Т. М., Маркова Т. Д., Бамбуляк І. М., Кулік Н. М. Кредиторська заборгованість підприємства: оцінка та механізми управління. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Т. 10, Вип. 4. С. 66 – 78 URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2018_10_4_9
41. Терещенко О.О .Фінансова діяльність суб'єктів господарювання Навч. посіб-ник. — К.: КНЕУ, 2003. 554 с.
42. Тігова Т.М., Селіверстова Л.С., Процюк Т.Б. Аналіз фінансової звітності: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури. 2012. 268 с.
43. Томчук О. Ф. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства . *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*. 2016. Т. 18, № 2. С. 160 – 164. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/smlnues_2016_18_2_33
44. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астрія», 2020. 434 с. URL : <http://surl.li/amvmk>

45. Хохлов М.П., Корнієнко О.С. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства. *Економіка в суспільство*. № 10. 2017. С. 402 – 407. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/70.pdf

46. Цивільний кодекс України від 07.05.2022 р. / Верховна Рада України. № 435-IV, 2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

47. Шавурська О. В. Оцінка ймовірності банкрутства як метод прогнозування фінансово-економічного стану підприємств. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 4. С. 22 – 28. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2020_4_5